

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินการ โดยได้เสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายและความสำคัญของการอ่าน
 - 1.1 ความมุ่งหมายของการอ่าน
 - 1.2 ความสำคัญของการอ่าน
 - 1.3 กระบวนการอ่าน
 - 1.4 ความเข้าใจในการอ่าน
 - 1.5 การอ่านจับใจความสำคัญ
 - 1.6 การพัฒนาการสอนอ่าน
2. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
 - 2.1 ความเป็นมาของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน
 - 2.2 ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน
 - 2.3 แนวคิดและหลักการพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน
 - 2.4 กลไกพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
 - 2.5 ลักษณะที่สำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
 - 2.6 วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน
 - 2.7 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
 - 2.8 บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนในแนวทางของ PBL
 - 2.9 บทบาทของครูกู้ด้านการประเมินผล
 - 2.10 บทบาทของผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนในแนวทางของ PBL
 - 2.11 ประโยชน์ของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
3. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สาระการเรียนรู้ภาษาไทย)
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและความสำคัญของการอ่าน

การอ่าน ถือเป็นทักษะที่สำคัญยิ่ง และมีคุณค่าต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ ยิ่งในสภาพสังคมปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการต่างๆ อย่างรวดเร็วการอ่านจึงกลายเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้จากสื่อต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านฉลาดรู้ทันเหตุการณ์และติดตามความก้าวหน้าต่าง ๆ ของโลก และนำข้อมูลที่ได้ประกอบการคิดและตัดสินใจ วัยเด็กเป็นวัยที่กำลังพัฒนาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องฝึกฝนการอ่านให้มีประสิทธิภาพและมีนิสัยรักการอ่านเพื่อนำประโยชน์จาก สิ่งที่อ่านนั้นไปพัฒนาตนเองและส่วนรวมต่อไป

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญและความหมายของการอ่านไว้ดังนี้

พินิตนันท์ บุญพามี (2542, หน้า 1-2) กล่าวว่า การอ่านมีความจำเป็นต่อชีวิตของคนในยุคปัจจุบันเพราะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านวัตถุ วิชาการและความนึกคิด การอ่านช่วยให้สามารถติดตามความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าได้ทัน ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ความรู้ ความคิดและวิจารณ์ญาณให้คนมีความมั่งคั่งทางวุฒิภาวะ วุฒิปัญญา และความสามารถมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตวิญญาณของผู้อ่านให้ไปในทางที่พึงปรารถนาด้วยตนเอง และทำประโยชน์ต่อส่วนรวมได้เป็นอย่างดีการอ่านเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมประสานความรู้ความเข้าใจของมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาให้ประจักษ์ความจริงอย่างเดียวกันและสามารถประกอบกิจต่าง ๆ ร่วมกันได้อย่างดี

นอกจากนี้ ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542, หน้า 3-6) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่า มีความสำคัญต่อการพัฒนาอาชีพ การศึกษาและเป็นหัวใจของการเรียนการสอนการอ่านมีความจำเป็นต้องฝึกให้มีความชำนาญเพื่อจะได้สะสมประสบการณ์ให้เกิดความคิดกว้างขวางและเข้าใจเรื่องที่อ่านอย่างรวดเร็วถูกต้อง การอ่านเป็นประจำช่วยลับสมองและความคิดให้เฉียบแหลม ขณะเดียวกันคนที่อ่านหนังสือไม่ได้หรือไม่อ่าน จะมีความลำบากมากในการดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ อย่างมีความสุขถูกเอารัดเอาเปรียบต่าง ๆ นานา การอ่านจึงมีความจำเป็นสำหรับทุกคนและเป็นกุญแจไขไปสู่ความสำเร็จ

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (2538, หน้า 941) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า คำว่าอ่าน หมายถึง ว่าตามตัวหนังสือ ออกเสียงตามตัวหนังสือ ดูหรือเข้าใจความจากตัวหนังสือ สังเกตหรือพิจารณาดูเพื่อให้เข้าใจคตินัย (ไทยเดิม)

เปลื้อง ณ นคร (2542, หน้าคำนำ) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่าน คือ กระบวนการที่จะเข้าใจความหมายหมายถึง การอ่าน เพื่อเอาความหมายมิใช่เป็นเพียงการอ่านแต่ตัวอักษร

ผกาศรี เย็นบุตร (2542, หน้า 5) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่าน หมายถึง กระบวนการค้นหาความหมายหรือความเข้าใจจากตัวหนังสือหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่ม เช่น สติปัญญา อารมณ์ ประสบการณ์ อายุและความสามารถทางภาษา เป็นต้น

จากความหมายการอ่านตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสรุปได้ว่า การอ่านเป็นกระบวนการ แปลตัวอักษร หรือภาษาเขียนออกมาเป็นความคิดมีความเข้าใจในสิ่งที่อ่าน ได้รับความรู้ ความคิดที่ ผู้เขียนต้องการสื่อและมีอารมณ์ ความรู้สึกร่วมไปกับผู้เขียน ในการสื่อความหมายระหว่างผู้เขียน กับผู้อ่าน โดยการแปลสัญลักษณ์ (ตัวอักษร) ออกมาเป็นความหมายที่ตรงกันว่า ผู้เขียนต้องการให้ ผู้อ่านทราบเกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้างและสิ่งสำคัญที่สุดในการอ่านก็คือผู้อ่านจะต้องเข้าใจความหมาย ของสิ่งที่อ่านและการอ่านเป็นทักษะที่มีความสำคัญและมีประโยชน์

ความมุ่งหมายของการอ่าน

การอ่านเป็นการแสดงพฤติกรรม ในการสื่อความหมายอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งมี จุดหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ซึ่ง สนิท ตั้งทวี (2536, หน้า 6) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาหาความรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ โดยละเอียด
2. เพื่อศึกษาหาความรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ โดยย่อ
3. เพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น
4. เพื่อทราบข่าวสารและข้อเท็จจริง
5. เพื่อการศึกษาค้นคว้า
6. เพื่อต้องการให้เป็นที่ยอมรับในสังคม

นอกจากนี้ วรณิ โสมประยูร (2544, หน้า 127) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการอ่านคือ

1. อ่านเพื่อค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เช่น อ่านตำรา อ่านบทความ อ่านสารคดี
2. อ่านเพื่อความบันเทิง เช่น อ่านนวนิยาย อ่านการ์ตูน อ่านวรรณคดี
3. อ่านเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น อ่านหนังสือประเภทชวนหัวต่างๆ
4. อ่านเพื่อหารายละเอียดของเรื่อง เช่น อ่านสารคดี อ่านประวัติศาสตร์
5. อ่านเพื่อวิเคราะห์วิจารณ์จากข้อมูลที่ได้ เช่น การอ่านข่าว
6. อ่านเพื่อหาประเด็นว่าส่วนใดเป็นข้อเท็จ ส่วนใดเป็นจริง เช่น อ่านโฆษณา
7. อ่านเพื่อจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่าน เช่น อ่านบทความในวารสาร
8. อ่านเพื่อปฏิบัติตาม เช่น อ่านคำสั่ง อ่านคำแนะนำ อ่านคู่มือเครื่องใช้ไฟฟ้า
9. อ่านเพื่อออกเสียงให้ถูกต้องกับพูด เช่น อ่านบทละครต่าง ๆ

ความสำคัญของการอ่าน

การอ่านเป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและช่วยสนองความอยากรู้อยากเห็น อันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ได้ทุกเรื่อง

สนิท ตั้งทวี (2536, หน้า 4) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นกระบวนการอันสำคัญในการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าในด้าน การพิมพ์และเทคโนโลยีอื่น ๆ ทำให้วิทยากรต่าง ๆ เผยแพร่ออกมาในรูปของสิ่งพิมพ์เป็นส่วนมาก คือการอ่านเป็นเครื่องมือของนักเรียน นิสิต และนักศึกษาเพื่อใช้สำหรับการเรียนรู้วิชาการต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

ฉวีวรรณ อุทาภิพันธ์ (2542, หน้า 2) กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่า การอ่าน มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และช่วยสนองความอยากรู้อยากเห็น อันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ได้ทุกเรื่อง โดยเฉพาะความอยากรู้อยากเห็น ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ

สมถวิล วิเศษสมบัติ (2533, หน้า 73 -75) ได้ให้ความสำคัญของการอ่านไว้ว่าทักษะ การอ่านเป็นทักษะที่สำคัญและใช้มากในชีวิต เพราะเป็นทักษะที่มนุษย์ทุกคน ต้องใช้ในการแสวงหา สรรพวิทยาต่าง ๆ เพื่อความบันเทิงและพักผ่อนหย่อนใจ ผู้ที่มีนิสัยรักการอ่านและมีทักษะในการอ่าน มีอัตราความเร็วในอัตราการอ่านสูง ย่อมแสวงหาความรู้และการศึกษาเล่าเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำความรู้ที่ได้จากการอ่าน ไปใช้ในการพูดและการเขียนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังได้ให้ความสำคัญ ของการอ่านเป็นข้อ ๆ ดังนี้ คือ

1. การอ่านเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ที่สำคัญที่สุด
2. การฝึกฝนการอ่านจะทำให้ผู้อ่าน อ่านหนังสือเป็น และมีรสนิยมในการอ่าน
3. การอ่านทำให้มีความรู้ สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้

การอ่านเป็นการพัฒนาไปสู่ การพัฒนาการพูด การฟัง และการเขียนย่อมส่งผล การพัฒนาทักษะได้ดังนี้ (บันลือ พฤกษ์วัน, 2543, หน้า 107)

1. การอ่านจะช่วยพัฒนาภาษาพูด
2. การอ่านช่วยพัฒนาพื้นฐานในการฟังให้สามารถฟังเรื่องราวต่าง ๆ ให้เกิด

ความเข้าใจได้

3. การอ่านช่วยพัฒนาทักษะการเขียน
4. การอ่านช่วยพัฒนาการใช้ภาษาได้ถูกต้องสอดคล้องกับหลักภาษา

สรุปได้ว่าการอ่านเป็น อ่านมาก เป็นเครื่องมือ เป็นศูนย์กลางหรือเป็นหัวใจที่จะช่วย พัฒนาทักษะทางภาษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักใช้กระบวนการคิด อันเป็นทางนำไปสู่การพัฒนา การฟัง การพูด การอ่าน การเขียนและใช้หลักภาษาได้ดี

จากข้อความที่กล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า การอ่านมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันมาก เพราะการอ่านเป็นการช่วยพัฒนาตนเองให้เกิดความรู้ ความคิด และความสามารถที่จะตัดสินใจ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การอ่านยังช่วยพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของชาติด้วย ดังนั้น บิดา มารดา ครูและผู้ปกครอง ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ จึงควรตระหนักถึงความสำคัญและ ส่งเสริมให้นักเรียน ได้เห็นความสำคัญของการอ่านให้มากที่สุดด้วย

กระบวนการอ่าน

Gray (อ้างใน ทิพวิมล วรรณชัย, 2550, หน้า 20) ได้กล่าวว่า กระบวนการอ่าน ประกอบด้วยปัจจัย 4 ประการ ดังนี้

1. รู้จักคำ หมายถึง การระลึก รู้ ประสบการณ์จากการถูกกระตุ้นด้วยสัญลักษณ์นั้นคือ ผู้อ่านสามารถจำคำศัพท์ได้ ถ้าขอดเสียงได้ ถ้าขอดความหมายของคำต่าง ๆ ในบริบทได้
2. เข้าใจความหมายของคำ วลี และประโยค เมื่อเห็นคำต่าง ๆ แล้วเข้าใจความหมาย ไปตามลำดับโดยเห็นว่าผู้อ่านต้องใช้ประสบการณ์เดิมของตนมาช่วยตีความหมายของคำในบริบท และผู้อ่านต้องพิจารณาจุดประสงค์ ความรู้สึกที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อให้เข้าใจ
3. ขึ้นปฏิบัติการ คือ อ่านไป คิดไป ต้องอ่าน โดยมีสติปัญญาและความรู้สึกว่ข้อความนั้น ผู้อ่านยอมรับหรือปฏิเสธด้วยเหตุผลใดและต้องอาศัยประสบการณ์เดิมมาช่วยประกอบการพิจารณา และแยกแยะได้ว่าเรื่องใดมีความสำคัญ เป็นความจริง หรือความคิดเห็นประกอบการพิจารณาและ แยกแยะได้ว่าเรื่องใดมีความสำคัญ เป็นความจริง หรือความคิดเห็นจนถึงหาข้อสรุป เป็นแนวคิด กว้าง ๆ และสรุปเนื้อหาทั้งหมดได้

4. บูรณาการ ขั้นนี้ผู้อ่านต้องนำความหมายจากข้อความที่อ่านไปสร้างความคิดใหม่ ให้ผู้อ่านเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับเรื่องอ่านหรือเกิดความสนใจใหม่ ๆ ขึ้นมาแล้วศึกษาโดยละเอียด

กัลยา ขวนมาลัย (2539, หน้า 12) สรุปกระบวนการของการอ่านไว้ 4 ประการ

1. การมองเห็นตัวอักษรอย่างชัดเจน
2. การแปลและเข้าใจความหมายของอักษรที่เห็นนั้น
3. การรู้จักตีความหมายที่ถูกต้อง ตรงกับผู้แต่งตั้งใจไว้
4. การนำประโยชน์ที่ได้จากการอ่านไปใช้

กระบวนการอ่านที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า กระบวนการอ่านและกระบวนการคิดเป็นสิ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเพราะในกระบวนการอ่านเกิดความสัมพันธ์กันระหว่างการรับรู้ทางกาย ด้วยสายตา เมื่อรับรู้แล้วสมองจะทำความเข้าใจ แปลความ ตีความ ด้วยกระบวนการทางความคิด โดยอาศัยประสบการณ์ของตนมาเป็นพื้นฐานที่จะสามารถแปลความหมาย และนำความหมายไปใช้เป็นประโยชน์ตามความต้องการต่อไป

ความเข้าใจในการอ่าน

การจัดระดับความเข้าใจในการอ่านก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้อื่นเข้าใจในสิ่งที่อ่านนั้น

นักการศึกษาจัดระดับความเข้าใจในการอ่านไว้มากมาย กล่าวคือ Smit and Barrett (อ้างใน นฤมล กังวานไกล, 2534, หน้า 14) ได้แบ่งระดับความเข้าใจในการอ่านออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. ระดับความเข้าใจตามอักษรเป็นความเข้าใจพื้นฐานที่ผู้อ่านจะเข้าใจว่าผู้เขียนว่าเขียนอย่างไร

2. ระดับความเข้าใจขอบเขตที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง โยงเรื่องกับเหตุการณ์อื่น ๆ ได้

3. ระดับความเข้าใจที่ประเมินผลเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านได้

4. ระดับความเข้าใจที่ทำให้เกิดทัศนคติ เปลี่ยนแปลงความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิดได้

Miller (อ้างใน อังคณา ชัยมณี, 2540, หน้า 25-26) ได้แบ่งระดับความเข้าใจในการอ่านไว้เป็น 4 ระดับ โดยเรียงจากขั้นต่ำไปหาขั้นสูง ดังนี้

1. ระดับความเข้าใจตามอักษรหรือข้อเท็จจริง ประกอบด้วย ความสามารถในการตอบคำถาม ซึ่งถามตรง ๆ ตามเรื่องที่อ่าน รวมทั้งการหาใจความสำคัญและรายละเอียดต่าง ๆ ที่อยู่ในเรื่อง ซึ่งอาจจะเทียบได้กับการจำแนกตามวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของ Bloom (Bloom, 1959)

ขั้นความรู้และการแปลความ

2. ระดับความเข้าใจแบบตีความ หรือสรุปอ้างอิงลงความเห็นเป็นระดับที่ผู้อ่านต้องใช้กระบวนการคิดในการตีความสิ่งที่อ่านการสรุป อ้างอิง การหาข้อสรุป และทำนายสิ่งที่จะเกิดตามมา ซึ่งเทียบได้กับวัตถุประสงค์ทางการศึกษา ขั้นตีความหรือขั้นขยายความ

3. ระดับความเข้าใจในการอ่านขั้นวิจารณ์ การอ่านระดับนี้จัดไว้ในขั้นสูงของการตีความ ซึ่งจะแยกดูความแตกต่างได้ยากระหว่าง การตีความ และการอ่านขั้นวิจารณ์ ในบางกรณีการอ่านขั้นวิจารณ์ยังรวมถึงการประเมิน หรือตัดสินสิ่งที่อ่าน โดยเฉพาะที่ผู้อ่านกำหนดขึ้น โดยอาศัยประสบการณ์เดิม การอ่านระดับนี้เทียบได้กับวัตถุประสงค์ทางการศึกษาในระดับประเมินผล

4. ระดับการอ่านอย่างสร้างสรรค์ ถือเป็นระดับสูงสุดของกระบวนการอ่าน เป็นการอ่านที่สามารถนำสิ่งที่อ่านไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ซึ่งถือเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการอ่าน เทียบได้กับวัตถุประสงค์ทางการศึกษาในระดับ การนำไปใช้ หรือสังเคราะห์

Dallman and others (อ้างใน อังคณา ชัยมณี, 2540, หน้า 26) ได้จำแนกพฤติกรรมการเข้าใจ ออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ความเข้าใจระดับข้อเท็จจริง หมายถึง ความเข้าใจในสารสนเทศ ที่กล่าวไว้ตรง ๆ ในเรื่องที่อ่าน ทักยะย่อยได้แก่การรู้ความหมายของคำ การหาใจความสำคัญ การหารายละเอียด การอ่านเพื่อทำตามคำแนะนำ

2. ความเข้าใจระดับตีความ หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจสิ่งที่ไม่ได้กล่าวไว้ตรง ๆ ในเรื่องที่อ่านแต่ละจะใช้ความสามารถในการสรุปอ้างอิงและลงความเห็น ทักษะย่อยในขั้นนี้ ได้แก่ การย่อความและการเรียบเรียง การได้มาซึ่งข้อสรุป การทำนายผลที่จะเกิดตามมา

3. ความเข้าใจระดับประเมินค่า หมายถึง การประเมินค่าสิ่งที่อ่าน โดยไม่ได้มุ่งจับผิดแต่ขึ้นอยู่กับ การใช้ข้อมูลหรือองค์ประกอบจำนวนมาก จากการอ่านมาพิจารณาอย่างใช้เหตุผล โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ในเรื่องการตั้งเกณฑ์มาตรฐานเพื่อตัดสิน

ศรีรัตน เ็จกลิ่นจันทร์ (2548, หน้า 12) ได้แบ่งระดับความเข้าใจในการอ่านไว้ 3 ระดับคือ

1. อ่านได้ คือ การอ่านเอาเรื่อง การอ่านในระดับนี้ ประกอบด้วย การอ่านหนังสือออก อ่านแล้วรู้เรื่องราวเรื่องอะไร เป็นอย่างไร เกี่ยวข้องกับใคร เมื่อจำเรื่องได้ก็เข้าใจเรื่องทันที

2. อ่านเป็น คือ อ่านแล้วต้องแปลความ ตีความ ขยายความ เป็นระดับความเข้าใจที่สูงไปกว่าระดับอ่านเอาเรื่อง

3. อ่านเก่ง คือ การอ่านขั้นวิจารณ์การอ่านระดับนี้ต้องใช้ความสามารถทางสติปัญญาขั้นสูงสุด โดยอาศัยการอ่านได้อ่านเป็น เป็นพื้นฐานและต้องอาศัยประสบการณ์ของตน ความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ การประเมิน มาช่วยในการตัดสินใจ วินิจฉัยเรื่องและข้อความที่อ่านถือเป็นการอ่านที่ต้องใช้ความเข้าใจสูงสุด

การที่ผู้อ่านจะสามารถเข้าใจในสิ่งที่อ่านได้มากน้อยแค่ไหนนั้น Bond and Tinker (อ้างในนงลักษณ์ เกลียว, 2547, หน้า 17) ได้ให้ความเห็นว่าความเข้าใจในการอ่านมีพื้นฐานมาจากสิ่งต่อไปนี้

1. การเข้าใจความหมายของคำ เป็นรากฐานที่สำคัญของความเข้าใจในการอ่าน ถ้าผู้อ่านเข้าใจความหมายของคำศัพท์ได้ชัดเจน กว้างขวาง ย่อมทำให้เข้าใจประโยคและเรื่องได้ดี

2. การเข้าใจหน่วยความคิด การที่จะเข้าใจประโยคต้องเข้าใจหน่วยความคิด คือ การแบ่งอ่านเป็นกลุ่มคำให้ได้ความหมายของคำที่ต่อเนื่องเป็นกลุ่ม ๆ แทนการอ่านทีละคำ ซึ่งจะไม่สามารถจัดกลุ่มคำเป็นหน่วยความคิดได้ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจในแต่ละประโยค

3. การเข้าใจในประโยค คือ การเอาหน่วยความคิดย่อยมาสัมพันธ์กันจนเกิดความเข้าใจประโยค

4. การเข้าใจตอน คือ ความสามารถที่จะนำประโยคแต่ละประโยคในตอนนั้น ๆ มาสัมพันธ์ จึงจะอ่านได้เข้าใจเรื่องได้ดียิ่งขึ้น

5. การเข้าใจเรื่องราว ต้องเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างข้อความสำคัญ ๆ ในแต่ละตอน

การสอนอ่านครูควรสำรวจความรู้ของนักเรียนเพื่อนำข้อมูลมาจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน

จากแนวคิดในการจัดระดับความเข้าใจในการอ่าน ที่นักการศึกษาได้เสนอไว้ดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า ระดับของความเข้าใจในการอ่านแต่ละระดับมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ทุกแนวคิดต่างมุ่งเน้นไปที่ผู้อ่าน ได้มีความเข้าใจตั้งแต่ระดับข้อเท็จจริง ตีความ วิเคราะห์ และนำไปใช้ โดยการนำประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐานในการนำไปใช้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่

การอ่านจับใจความสำคัญ

การอ่านเพื่อจับใจความสำคัญ เป็นทักษะที่สำคัญในการสอนอ่าน ครูที่สอนในระดับประถมศึกษา นอกจากจะสอนให้เด็กอ่านคำออก รู้ความหมายของกลุ่มคำที่เป็นวลี เป็นประโยคแล้ว ยังต้องฝึกให้เด็กรู้จักจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2548, หน้า 39) กล่าวว่า การอ่านเพื่อจับใจความสำคัญ เป็นการอ่านเพื่อต้องการทราบว่า เรื่องนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับอะไร สำคัญตรงไหน และหมายความว่าอย่างไร ซึ่งได้ให้ข้อควรคำนึงในการอ่านเพื่อจับใจความสำคัญ ดังนี้

เด็ก (ผู้อ่าน) ต้องมีความสนใจและมีสมาธิอย่างแท้จริงในขณะที่อ่าน

1. เด็กต้องมีพื้นฐานความรู้ในการอ่าน

ส่วนขั้นตอนในการอ่านจับใจความสำคัญที่เด็กควรฝึกทักษะนั้น คือ

1. อ่านเรื่องราวผ่าน ๆ โดยตลอด เพื่อให้ผู้ว่าเรื่องนั้นว่าด้วยเรื่องอะไรบ้าง จุดใด

ตอนใดเป็นจุดสำคัญของเรื่อง

2. อ่านให้ละเอียด ไม่ควรหยุดอ่านระหว่างเรื่อง เพราะจะทำให้ความเข้าใจไม่ต่อเนื่อง

3. อ่านซ้ำตอนที่ ไม่เข้าใจและตรวจสอบความเข้าใจในข้อความบางตอน ให้แน่นอน

ถูกต้อง

4. ตอบคำถามสั้น ๆ อย่างไม่รีบร้อน เมื่อไร หรือทำโน้ตย่อ เพื่อทดสอบความเข้าใจ

ตนเอง

5. เปรียบเรียงความสำคัญของเรื่องด้วยตนเอง

แววยุรา เหมือนนิล (2541, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของการจับใจความว่า การอ่านจับใจความสำคัญ คือ การมุ่งค้นหาสาระสำคัญของเรื่อง หรือของหนังสือแต่ละเล่มว่าคืออะไร ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ส่วนที่เป็นใจความสำคัญ

2. ส่วนที่ขยายใจความสำคัญ หรือส่วนประกอบเพื่อให้เรื่องชัดเจนยิ่งขึ้นในกรณีที่มีย่อหน้าเดียว ในย่อหน้านั้นจะมีใจความสำคัญอย่างหนึ่ง นอกจากนั้นเป็นส่วนขยายใจความสำคัญ หรือส่วนประกอบซึ่งอาจมีได้หลายประเด็น

ใจความสำคัญ คือ ข้อความที่มีสาระครอบคลุมเรื่องอื่นๆ ในย่อหน้านั้นหรือเนื้อเรื่องทั้งหมด ข้อความตอนหนึ่งจะมีความสำคัญที่สุดเพียงหนึ่งเดียว ซึ่งความสำคัญก็คือ สิ่งที่เป็นสาระสำคัญของเรื่องนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป การอ่านจับใจความสำคัญ คือ การอ่านในใจที่มุ่งค้นหาสาระสำคัญของเรื่องโดยมีใจความหลักเพื่อให้ทราบว่าเป็นเรื่องอะไร ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร ทำไม และมีใจความรองหรือใจความขยายซึ่งเป็นรายละเอียด เพื่อสนับสนุนใจความหลักให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ความสำคัญของการอ่านจับใจความสำคัญ

การอ่านโดยทั่ว ๆ ไปนั้น เราอ่านเพื่อแสวงหาความรู้เพื่อรับทราบข่าวสาร เพื่อความบันเทิง ฯลฯ ผู้อ่านจะอ่านด้วยความมุ่งหมายใด ๆ ก็ตามย่อมต้องอ่านด้วยความเข้าใจเป็นพื้นฐานสำคัญ เพราะความเข้าใจเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดความรู้ ความคิด

สอดคล้องกับประทีป วาทิกทินกร (2541 , หน้า 79) ได้กล่าวว่าใจความสำคัญ คือ เนื้อความตอนที่ทำให้เกิดเรื่องต่างๆ ซึ่งถ้าขาดความตอนนั้นเสียแล้วเรื่องอื่นๆ จะไม่เกิดตามมา นอกจากนี้ เนื้อความตอนใดที่กล่าวรวมเนื้อความย่อยต่างๆ ในเรื่องเนื้อความนั้นก็นับเป็นใจความสำคัญด้วย

การอ่านเพื่อจับใจความสำคัญกล่าวโดยสรุปว่า เป็นทักษะสำคัญในการจัดสอนการอ่านในโรงเรียนครูที่สอนอ่านให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษา นอกจากจะสอนให้นักเรียนอ่านคำออก รู้ความหมายของกลุ่มคำ สำนวน วลีเป็นประโยคแล้วยังต้องฝึกให้นักเรียนอ่านจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ด้วย

การพัฒนาการสอนอ่าน

การพัฒนาการอ่านเป็นการช่วยเหลือนักเรียนที่มีข้อบกพร่องทางภาษาและเสริมทักษะการเรียนรู้ให้แก่เด็กที่มีความสามารถทางภาษา เพื่อให้เด็กนักเรียนได้พัฒนาความสามารถทางภาษาเต็มตามศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน

การสอนอ่านอาศัยหลักการและแนวคิดดังนี้ (บันลือ พฤษะวัน, 2543, หน้า 116-117)

1. เริ่มบทสอนอ่านมุ่งให้อ่านได้ ตามความหมายของการอ่าน อ่านให้รู้เรื่อง
2. สรุปเรื่องที่อ่านโดยแสดงประกอบเรื่อง อภิปรายสรุปเรื่อง เพื่อสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

3. ใช้คำแม่บทหรือคำใหม่ที่มีความถี่สูงเป็นตัวนำในการสอน
4. ใช้คำในบทอ่าน หรือบทแจกถูกนำไปสู่การสร้างแผนภูมิประสบการณ์
5. จัดกิจกรรมหลากหลาย
6. ประเมินผลงาน

แนวพัฒนาการอ่านเพื่อประโยชน์ (บันลือ พฤษะวัน, 2543, หน้า 132-133)

1. ฝึกอ่านเพื่อหาคำตอบ
2. การสอนเพื่อปฏิบัติตามคำแนะนำ
3. การสอนอ่านเพื่อเข้าใจลำดับเหตุการณ์
4. การสอนอ่านเพื่อถอดโครงเรื่องจากนิทานหรือเรื่องราว
5. การอ่านเพื่อเก็บใจความ ย่อความ
6. การสอนอ่านเพื่อค้นคว้ารายงาน
7. การสอนอย่างพินิจหรือไตร่ตรอง
8. การสอนอ่านบทร้องกรอง

จากแนวการพัฒนาการสอนอ่านทั้ง 8 ข้อ ย่อมต้องเกี่ยวกับการอ่านเพื่อฝึกทักษะ

กระบวนการคิด เพื่อหาความคิดรวบยอดเป็นพื้นฐานในการอ่านเพื่อจับใจความสำคัญของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อพัฒนา หรือนำไปสู่การ พัฒนาทักษะทางภาษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักกระบวนการคิด อันจะนำไปสู่การพัฒนาการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนและใช้หลักภาษาได้ดียิ่งขึ้น

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ความเป็นมาของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน

มันตรา ธรรมบุษย์ (2545 : 14-15) กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานว่า ในศตวรรษที่ 20 John Dewey นักการศึกษาชาวอเมริกันซึ่งเป็นผู้ค้นคิดวิธีสอนแบบแก้ปัญหาเสนอแนวคิดว่าการเรียนรู้เกิดจากการลงมือทำด้วยตนเอง จากแนวคิดของ John Dewey ได้นำไปสู่แนวคิดในการสอนรูปแบบต่าง ๆ ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันและแนวคิดของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ก็มีรากฐานความคิดมาจาก John Dewey และมีการพัฒนา

ขึ้นครั้งแรกโดยคณะวิทยาศาสตร์สุขภาพ ของมหาวิทยาลัยแมคมาสเตอร์ (McMaster) ที่ประเทศ แคนาดา เริ่มจากปลายปี ค.ศ.1950 โดยนำมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาแพทย์ และในปัจจุบันได้ขยายไปสาขาอื่น ๆ เช่น วิศวกรรมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สถาปัตยกรรม ภาษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เป็นต้นและในปัจจุบันได้ขยายไปสู่ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษามากขึ้น

ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนั้นมีชื่อเรียกหลายแบบ เช่น การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก การเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นสำคัญ วิธีการใช้ปัญหาสมมติ เป็นต้น ในภาษาอังกฤษตรงกับคำว่า Problem - based Learning หรือ PBL ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเรียกว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหา เป็นฐานดังนี้

Willkerson, L. & Feletti. G. (Willkerson. L. & Feletti. G. 1989, p. 51-60) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหา เป็นฐานเน้นการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้จากการค้นคว้าและการแก้ปัญหาที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับชีวิตประจำวันซึ่งนักเรียนอาจพบเจอการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานนั้นเป็นทั้งยุทธวิธีการเรียนการสอนและใช้เป็นแนวทางในการจัดหลักสูตร ซึ่งมีลักษณะดึงดูดนักเรียนให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ครูจะเป็นผู้ที่คอยให้คำแนะนำและออกแบบสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนได้คิดและสำรวจหลักสูตรที่สร้างขึ้น จะมีปัญหาเป็นแกนกลาง มีบทบาทในการเตรียมประสบการณ์จริงที่ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ สนับสนุนให้สร้างความรู้ด้วยตัวเองและบูรณาการสิ่งต่าง ๆ ที่เรียนรู้ในโรงเรียนกับชีวิตจริง เข้าด้วยกันในขณะที่เรียนรู้นักเรียนจะถูกทำให้เป็นนักแก้ปัญหาและพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองได้ในกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีนี้ ครูจะเป็นผู้ร่วมในการแก้ปัญหา มีหน้าที่ในการสร้างความสนใจ ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ให้กับนักเรียน เป็นผู้แนะนำและอำนวยความสะดวกเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์

Colman (Colman, 1995, หน้า 18-19) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นวิธีการเรียน การสอนที่มีลักษณะใช้ปัญหาเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของนักเรียน เป็นวิธีการเรียนการสอนที่ฝึกให้นักเรียนคิดวิเคราะห์และพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา นักเรียนจะเรียนรู้ทักษะ การเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งประกอบด้วยความสามารถในการค้นคว้าและใช้ทรัพยากรการเรียนรู้อย่างมี คุณภาพและความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ก่อนแล้วเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับการเรียนรู้แบบใช้ปัญหา เป็นฐาน

Gallagher (Gallagher, 1995, หน้า 332 – 362) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องเรียนรู้จากการเรียน โดยนักเรียนจะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อค้นหาวิธีแก้ปัญหา โดยจะบูรณาการความรู้ที่ต้องการให้นักเรียนได้รับการแก้ปัญหาเข้าด้วยกันปัญหาที่ใช้มีลักษณะเกี่ยวกับชีวิตประจำวันและมีความสัมพันธ์กับนักเรียน การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานจะมุ่งเน้นพัฒนานักเรียนในด้านทักษะการเรียนรู้มากกว่าความรู้ที่นักเรียนจะได้มาและพัฒนานักเรียนสู่การเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้โดยชี้นำตนเองได้

Barrows (Barrows, 1996, หน้า 7) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นกระบวนการของการสำรวจเพื่อจะตอบคำถามสิ่งที่ยากหรือยากเห็นข้อสงสัยและความไม่มั่นใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติในชีวิตจริงที่มีความซับซ้อน ปัญหาที่ใช้ในกระบวนการเรียนรู้จะเป็นปัญหาที่ไม่ชัดเจน มีความยากหรือมีข้อสงสัยสามารถตอบคำถามได้หลายคำตอบ

Samford (1998) ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานว่า เป็นยุทธวิธีในการจัดการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สามารถนำไปใช้ในการจัดหน่วยการเรียนรู้ หลักสูตร หรือ โปรแกรมได้

มณฑรา ธรรมบุศย์ (2545, หน้า 13) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยมโดยให้นักเรียนสร้างความรู้ใหม่จากการใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริงเป็นบริบทของการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์ และคิดแก้ปัญหา รวมทั้งได้ความรู้ตามศาสตร์ในสาขาวิชาที่ตนศึกษาด้วยการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จึงเป็นผลมาจากกระบวนการทำงานที่ต้องอาศัยความเข้าใจและการแก้ปัญหาเป็นฐาน

Cunningham (2003) ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานว่าเป็นแบบฝึกหัดที่มีกระบวนการแสวงหาคำตอบที่ลึกซึ้ง ตามแนวปรัชญาคอนสตรัคติวิสต์ โดยเริ่มต้นจากการแก้ปัญหาที่นักเรียนมักจะพบในชีวิตจริงปัญหาจะถูกเลือกมาใช้อธิบายความคิดรวบยอดหลักนักเรียนจะเรียนรู้บริบทโดยรอบของปัญหานั้น ๆ

Benard (2006) ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานว่าเป็นวิธีการสอนที่ครูนำเสนอสถานการณ์ปัญหาให้กับนักเรียนและนำไปสู่การสืบค้นและการหาคำตอบด้วยตนเอง

วัชรวิภา เถาเรียนดี (2547, หน้า 72) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นยุทธวิธีในการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะการคิดแบบหนึ่งที่จัดกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นหรือเป็นฐานสำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้โดยที่ปัญหานั้นจะต้องทำให้นักเรียนสนใจต้องการแสวงหาค้นคว้าหาเหตุผลมาช่วย

แก้ปัญหาก็หรือทำให้ปัญหานั้นชัดเจนมองเห็นแนวทางแก้ไขซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นของนักเรียนได้

วัลลี สัตยาศัย (2547, หน้า 6) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นวิธีการเรียนรู้ที่เริ่มต้นด้วยการใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ด้วยวิธีการต่าง ๆ จากแหล่งวิทยาการที่หลากหลายเพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาโดยมีการศึกษา หรือเตรียมตัวล่วงหน้าเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวมาก

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547, หน้า 77) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นรูปแบบการสอนที่เชื่อว่า มโนทัศน์ ความรู้และทักษะได้มาจากความเข้าใจ ปัญหา และได้แก้ปัญหของนักเรียนโดยปัญหาที่เรียนรู้นั้นเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการประสมประสานความรู้เดิม กับความรู้ใหม่อย่างเป็นระบบซึ่งเป็นทางนำไปสู่การสร้างเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่เรียน ด้วยตนเองและสามารถนำความรู้ที่ได้นั้น ไปประยุกต์ได้อย่างต่อเนื่อง

วัฒนา รัตนพรหม (2548, หน้า 33) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็น ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนการสอน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้นักเรียนได้เรียนจากสถานการณ์ที่เป็นจริง ซึ่งอยู่ในรูปของปัญหาที่จะพบได้ในชีวิตจริงของการปฏิบัติงานตามวิชาชีพที่หลักสูตรนั้น ต้องการผลิตขึ้น ทั้งนี้เพื่อศึกษาถึงองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา ฝึกฝนความสามารถในการแสวงหาความรู้ กระบวนการแก้ปัญหาและการทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยที่ไม่ได้เน้นการศึกษา เนื้อหาเป็นรายวิชา

สุพล วังสินธ์ (2549, หน้า 56-59) ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานว่าหมายถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหาอย่างเป็นกระบวนการ โดยอาศัยแนวคิดแก้ปัญหา

ทิศนา แคมมณี (2551, หน้า 137) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือ ในการช่วยให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย โดยครูอาจนำนักเรียนไปเผชิญสถานการณ์ปัญหาจริง หรือครูอาจจัด สภาพการณ์ให้นักเรียนเผชิญปัญหาหรือฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาร่วมกัน เป็นกลุ่มซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในปัญหานั้นอย่างชัดเจน ได้เห็นทางเลือก และวิธีการ ที่หลากหลายในการแก้ปัญหารวมทั้งช่วยให้นักเรียนเกิดความใฝ่รู้เกิดทักษะกระบวนการคิดและ กระบวนการแก้ปัญหาต่าง ๆ

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการสร้างความรู้จากกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ที่สนใจเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน และมีความสำคัญต่อนักเรียนตัวปัญหาจะเป็นจุดตั้งต้นของกระบวนการเรียนรู้และเป็นตัวกระตุ้น

ต่อไปในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลและการสืบค้นข้อมูลที่ต้องการจากแหล่ง
 วิทยาการต่าง ๆ ที่หลากหลายเป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนานักเรียนในด้านทักษะการการเรียนรู้
 มากกว่าความรู้ที่นักเรียนจะได้มาครูจะเป็นเพียงผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้
 ดังนั้นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานหมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 ที่นักเรียนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดปัญหาบนพื้นฐานความต้องการของผู้เรียน เพื่อเป็น
 สิ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้และไปแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมาแก้ปัญหา เป็นกระบวนการ
 ที่คล้ายกับการสืบเสาะหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ในการแสวงหาคำตอบ องค์ความรู้จะเกิดขึ้นจาก
 การสืบเสาะหาคำตอบในประเด็นปัญหาที่ผู้เรียนตั้งไว้ และสืบค้นจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ด้วย
 ตนเองโดยใช้กระบวนการกลุ่มมีการทำงานเป็นทีม อภิปรายผล สรุปผล นำเสนอแลกเปลี่ยนความรู้
 ให้ผู้เรียน

แนวคิดและหลักการพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานมีแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้อยู่ 2 ประการ
 คือ การเรียนรู้ที่ชี้ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางและการเรียนรู้แบบเอกัตภาพ มนสภรณ์ วิฑูรเมธา, 2551,
 ออนไลน์) การเรียนรู้ที่ชี้ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีแนวคิดในการจัดการเรียนรู้
 ที่ชี้ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ได้แก่

ทฤษฎีมนุษยนิยม Rogers (Rogers, 1969, p. 335) มีความเชื่อว่า เป้าหมายของการศึกษา
 คือ การอำนวยความสะดวกให้นักเรียนเห็นการเปลี่ยนแปลงในโลกและการเรียนรู้ คนเราอยู่ในโลก
 สิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องได้อย่างมั่นคงนั้น คนต้องเรียนรู้ว่าจะเรียนรู้ได้อย่างไร
 เนื่องจากความรู้นั้นไม่มั่นคง Rogers เน้นกระบวนการเรียนรู้เป้าหมายการศึกษาคือการอำนวยความสะดวก
 ในการเรียนรู้ให้บุคคลมีพัฒนาการและเจริญเติบโตไปสู่การทำงานได้เต็มศักยภาพ

หลักการพื้นฐานของการศึกษาแบบมนุษยนิยม ที่ทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จใน
 การเรียนรู้นั้นสรุปได้จากแนวคิดของ Maslow Rogers (อ้างใน สุรางค์ โค้วตระกูล, 2545, หน้า 337)
 นักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีต่อเมื่อความจำเป็นพื้นฐาน 4 ประการแรกตามหลักของ Maslow ของนักเรียน
 ได้รับการตอบสนอง

1. ความรู้สึกมีความสำคัญเท่ากับความจริงฉะนั้นการเรียนรู้ควรจะรู้สึกอย่างไรมีความสำคัญ
 เท่ากับการเรียนรู้ว่าควรจะคิดอย่างไร
2. นักเรียนจะเรียนรู้ก็ต่อเมื่อบทเรียนที่นักเรียนสนใจและต้องการจะเรียนรู้
3. การเรียนรู้เรื่องกระบวนการเรียนรู้ว่าควรจะเรียนรู้อย่างไร มีความสำคัญมากกว่า
 การเรียนรู้เนื้อหาความจริงต่าง ๆ

4. การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อนักเรียนไม่รู้สีกว่าตนถูกคุกคามหรือหวาดกลัว

5. การประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนมีความหมาย และมีประโยชน์มากกว่า การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยผู้อื่น ในการจัดการเรียนรู้ครูควรมีกิจกรรม ดังต่อไปนี้

5.1 ครูสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้นักเรียนได้รับรู้ สัมผัสกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเป็นสำคัญ

5.2 ครูจะเปิดเผยยอมรับความรู้สีกของตนเองจริงใจในการสร้างสัมพันธภาพกับนักเรียน

5.3 ครูยอมรับนักเรียนอย่างที่เขาเป็น เข้าใจความรู้สีกของนักเรียน

5.4 จัดทรัพยากรแหล่งเรียนรู้ให้พร้อม ครูต้องจัดสรรเอกสาร ตำรา เครื่องใช้สถานที่ ปฏิบัติงาน ให้มีความพร้อมให้นักเรียนได้เลือกใช้แต่ไม่บังคับ

5.5 ครูไม่ใช้การบรรยาย ไม่มีการประเมินผลการเรียนรู้นักเรียน โดยใช้เกณฑ์ภายนอก มาตัดสิน

5.6 สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนและสร้างสัมพันธภาพกับนักเรียนที่ส่งเสริมแรงจูงใจ พื้นฐานของนักเรียน

5.7 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในตัวนักเรียน คือ นักเรียนมีการปรับตัวริเริ่มด้วยตนเองมีความรับผิดชอบในตนเองมีการสร้างสรรค์งาน ซึ่งการเรียนการสอนที่ชี้ค่นักเรียนเป็นศูนย์กลางนี้ มีการกระตุ้นสนับสนุนใช้ความคิดของนักเรียน และเห็นความสำคัญของการยอมรับนักเรียน

5.8 การเรียนรู้แบบเอกัตภาพ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่นำไปสู่วัตถุประสงค์ของนักเรียน เป็น รายบุคคล หรือการจัดการเรียนการสอนที่คล้ายคลึงกันให้แก่ นักเรียน เทคนิคการสอนอาจใช้ อย่างเดียว หรือหลายอย่างรวมกัน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนระบุเป้าหมายเลือกวิธีการเรียนเลือก สื่อและอุปกรณ์การเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน

สรุปได้ว่าการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานมีแนวคิดทฤษฎีของกระบวนการสร้างความรู้ใหม่บนพื้นฐานของความรู้เดิมที่มีอยู่ในตัวเอง เชื่อว่านักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้เมื่อมีการลงมือกระทำด้วยตนเองซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางปัญญาในการค้นพบความรู้ด้วยตนเอง มีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งการที่จะแก้ปัญหาได้ ต้องอาศัยข้อมูลเดิมที่มีอยู่ก่อนแล้ว

กลไกพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน

จากความหมายและลักษณะการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานจะพบว่าสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือ การให้นักเรียนได้ผ่านกลไกอย่างครบถ้วน 3 ประการคือ

1. การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน คือกระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนใช้ “ปัญหา” เป็นฐาน ในการแสวงหาความรู้ด้วยกลวิธีหาข้อมูลเพื่อพิสูจน์สมมติฐานอันเป็นการแก้ปัญหา

โดยนักเรียนจะต้องนำปัญหามาเชื่อมโยงกับความรู้เดิมความคิดที่มีเหตุผลและการแสวงหา ความรู้ใหม่ กระบวนการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถเกิดขึ้นได้กับการเรียนรายบุคคล หรือ การเรียนรู้กลุ่มย่อยแต่การเรียนแบบกลุ่มย่อยจะช่วยให้รวบรวมความคิดในการแก้ปัญหาได้ กว้างขวางมากกว่า

2. การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นวิธีการเรียนที่นักเรียนมีเสรีภาพ ในการใช้ความรู้ความสามารถ ในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนจะต้องบริหารเวลาของตนเองกำหนดการดำเนินงาน มีความรับผิดชอบต่อกิจกรรม คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเองและการประเมินผลตนเอง ซึ่งการเรียนรู้ด้วยตนเองนี้มีความแตกต่างจากการเรียนการสอนที่เน้นครูเป็นหลัก

3. การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยเป็นวิธีการที่นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการทำงาน ร่วมกับผู้อื่นเป็นทีม และยอมรับประโยชน์ของการทำงานร่วมกัน ให้ค้นคว้าหาแนวความคิด

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานใช้หลักการเรียนรู้แบบยึดนักเรียนเป็น ศูนย์กลางและการเรียนรู้แบบเอกัตภาพซึ่งในการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานนี้ นักเรียนได้ สัมผัสจริงกับปัญหาที่จะพบได้ในสถานการณ์จริงเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ นักเรียนจะเป็น ผู้กำหนดเนื้อหาที่ต้องการเรียนรู้อย่างอิสระค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และใช้กระบวนการ แก้ปัญหาเป็นฐานในวิธีการค้นคว้าหาความรู้และจากการศึกษาทฤษฎีพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้ แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ผู้วิจัยจึงนำไปเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับนักเรียน โดยการสร้างบรรยากาศ การจัดหาทรัพยากรและเลือกสื่อให้เหมาะสมกับนักเรียนเพื่อสนับสนุน การจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และทำให้นักเรียนเกิดวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้

ลักษณะที่สำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

มัทธรา ธรรมบุศย์ (2545, หน้า 11-17) กล่าวว่า ลักษณะที่สำคัญของ PBL ได้แก่

1. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้อย่างแท้จริง
2. การเรียนรู้เกิดจากกลุ่มผู้เรียนที่มีขนาดเล็ก
3. ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก หรือผู้ให้คำแนะนำ
4. ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้
5. ปัญหาที่ใช้มีลักษณะคลุมเครือ ไม่ชัดเจนปัญหาหนึ่งปัญหาอาจมีคำตอบได้

หลายคำตอบ หรือแก้ไขปัญหาได้หลายทาง

6. ผู้เรียนแก้ไขปัญหาโดยการแสวงหาข้อมูลใหม่ๆ ด้วยตนเอง
7. ประเมินผลจากสถานการณ์จริง โดยดูจากความสามารถในการปฏิบัติ

วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน

การเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นกระบวนการให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ ที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหา การเรียนรู้ด้วยตนเองและการทำงานร่วมกัน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็น สิ่งที่ผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป ดังที่ปริญา เชาวนาสัย (2547, หน้า 66) ได้กล่าวถึงการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานไว้ในวารสารการจัดการไว้ว่า การเรียนการสอน แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน นั้นจะใช้ปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้าหาข้อมูล ที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์ปัญหา แก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ ด้วยตนเองและในกลุ่มผู้เรียน ด้วยกัน ซึ่งกระบวนการนี้จะทำให้ผู้เรียนมีความสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและมีประสบการณ์ ที่เหมือนการทำงานจริง ลักษณะการเรียนการสอนแบบนี้ทำให้บทบาทของผู้เรียนและผู้สอน เปลี่ยนไปผู้เรียนต้องมีความรับผิดชอบสูงขึ้นต่อการเรียนของตนเองและการทำงานกลุ่ม ผลที่ ตามมาคือ ผู้เรียนมีแรงกระตุ้นในการเรียนรู้ มีความมั่นใจและภาคภูมิใจต่อผลงานของตนเองมาก ขึ้น ซึ่งในระยะยาวก็คือ แนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ขณะเดียวกันผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาท จากผู้ให้ความรู้ มาเป็นที่ปรึกษา ผู้ให้แนวคิดและประเมินกระบวนการเรียนรู้

การเรียนการสอนในรูปแบบของใช้ปัญหาเป็นฐานนั้นได้เริ่มขึ้นที่ McMaster University, Medical, Canada โดยแนวคิดพื้นฐานคือ การปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีการพัฒนาการเรียนรู้ โดยมีกรอบแนวคิดที่ผู้เรียนรู้จากกระบวนการมากกว่าการเรียนรู้จากหนังสือ และการบรรยายเพียงอย่างเดียว แนวคิด และรูปแบบการสอนนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Student – Centered โดยเน้นที่องค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. การเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเริ่มจากการใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นจะนำผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการค้นคว้า ลองผิดลองถูก โดยมีผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะ
2. การเรียนรู้จากการทำงานกลุ่ม โดยผู้เรียนต้องเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และทำงานร่วมกันเพื่อค้นหาองค์ความรู้เพื่อใช้วิเคราะห์และแก้ปัญหา
3. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนองค์ความรู้ที่ได้มาแล้วนั้นนำไปแก้ปัญหา
4. การเลือกสรรข้อมูลเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนต้องตัดสินใจเลือกใช้ข้อมูล แนวคิดและทฤษฎีที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา
5. การค้นหาและบูรณาการความรู้ เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนต้องค้นคว้าและประยุกต์ใช้ องค์ความรู้ที่มีอยู่หรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อใช้แก้ปัญหา

จากองค์ประกอบดังกล่าวใช้ปัญหาเป็นฐาน มีผลโดยตรงต่อกระบวนการสอน โดยที่ผู้สอนต้องมีความรู้แตกฉานในหัวข้อนั้นๆ เพื่อสามารถเลือกสรร โจทย์หรือที่สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม สิ่งที่สำคัญต่อมาคือการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนของผู้สอน โดยที่ผู้จะมีหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้แทนที่จะเป็นผู้ให้องค์ความรู้และรูปแบบการสนับสนุนนี้จะมีลักษณะที่มีปฏิสัมพันธ์ กล่าวคือ ผู้สอนต้องมีหน้าที่ควบคุมและชี้นำผู้เรียนตลอดกระบวนการ เพื่อให้ผู้เรียนรู้ทิศทางที่ถูกต้องและได้เรียนรู้องค์ความรู้ในกรอบของหลักสูตรในเวลาที่เหมาะสม

สิ่งที่สำคัญอีกข้อหนึ่งในการเรียนรู้แบบที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน คือ แหล่งความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ ไม่ว่าจะเป็นห้องสมุด อินเทอร์เน็ต หรือหนังสือประกอบการเรียน รวมทั้งกระบวนการสนับสนุนองค์ความรู้ เช่น การจัดสถานที่สำหรับการประชุมกลุ่ม การประชุมกลุ่มย่อย โดยมีผู้ประสานงาน ซึ่งอาจเป็นผู้สอนหรือผู้ช่วยสอน ที่ช่วยให้กระบวนการกลุ่มมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่วนรูปแบบการประเมินในการใช้ปัญหาเป็นฐาน ใช้การประเมินกระบวนการเป็นหลัก โดยมีการประเมินทั้งระบบ ตั้งแต่การเรียนการสอนการให้คำปรึกษาโดยผู้ประสานงาน การประเมินตนเอง และกลุ่มทำงาน รวมทั้งการทดสอบประมวลความรู้ ซึ่งต้องมีการปรับให้เหมาะสมกับแต่ละรายวิชา ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการใช้ ใช้ปัญหาเป็นฐานคือ ขนาดของกลุ่มผู้เรียนใช้ปัญหาเป็นฐานที่ใช้ใน โรงเรียนแพทย์จำกัดกลุ่มผู้เรียนอยู่ที่ประมาณ 20 – 30 คน และในกลุ่มการทำงานก็จะมีกลุ่มทำงานที่มีขนาด 3 – 5 คน ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้กระบวนการทำงานกลุ่มมีประสิทธิภาพ ในขณะที่การเรียนการสอนทางการจัดการซึ่งมีลักษณะเป็นวิชาบรรยาย จะมีผู้เรียนในแต่ละวิชาจำนวนมาก อาจได้ถึง 100 – 200 คน ซึ่งจะทำให้เกิดการดูแลและควบคุมกระบวนการทำงานได้ยาก อย่างไรก็ตามหลายสถาบันได้นำการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน เข้าใช้ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนเป็นแบบ Large Class PBL แต่ยังคงหลักการของการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน ไว้และปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานให้เหมาะสม ซึ่งก็ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถนำไปปรับใช้ได้ทุกขนาดของกลุ่มผู้เรียน ด้วยแนวคิดของการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน มีหลักการของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ทำให้หลายสถาบัน สนใจที่จะนำการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน แต่ด้วยข้อจำกัดทางด้านบุคลากรและวัฒนธรรมองค์กร สถาบันเหล่านั้นได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการใช้การจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐานซึ่งทำให้เกิดการเรียนการสอนที่มีรูปแบบกึ่งการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นฐานหรือ “Hybrid PBL” เช่น มีการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนบางส่วนโดยมีรูปแบบเดิมควบคู่ไปกับ PBL หรือนำกระบวนการทำงานกลุ่มการวิเคราะห์ สังเคราะห์เข้ามาเพิ่มเติมในหลักสูตรมากขึ้น ซึ่งการปรับเปลี่ยนและผสมผสานที่เกิดขึ้นนี้ ก็ทำให้รูปแบบของ PBL กว้างขวาง

ออกไปทั้งในรูปแบบผลกระทบ และวิธีการ โดยผลการศึกษามากสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาที่สำคัญของสถาบันการศึกษาได้นำการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐานมาใช้คือ การจัดการเปลี่ยนแปลงในองค์กรที่จำเป็นต้องเปลี่ยนแนวความคิดของผู้สอน วัฒนธรรมองค์กร และทัศนคติของผู้เรียน ซึ่งลักษณะเหล่านี้จำเป็นที่จะต้องใช้เวลา ในการให้ความรู้แก่บุคลากร

การเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหา สามารถสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้แบบที่ใช้ปัญหาเป็นฐานนี้เป็นการให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการแก้ปัญหาด้วยตนเองซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันในกลุ่มย่อย ในขณะที่ผู้สอนจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ความรู้มาเป็นผู้ให้คำปรึกษา ผู้ให้แนวคิดและผู้ประเมินกระบวนการเรียนรู้

วิธีการเรียนรู้ตามแนวทางของวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการเรียนที่เน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางโดยเรียนจากปัญหา ทิพยา กิจวิจารณ์และคณะ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2536, หน้า 7) ได้เสนอแนวทางสำคัญในการจัดทำบทเรียนและประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักการของวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน ดังนี้

1. เนื้อหาวิชาที่จัดไว้แต่ละปัญหาเป็นการผสมผสานเนื้อหาหลาย ๆ เรื่อง เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ที่พบเป็นปัญหาเชิงซ้อน
2. เป็นวิธีการเรียนที่จัดผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย โดยยึดถือนักศึกษาเป็นส่วนกลางและเรียนรู้ด้วยตนเองเนื่องจากจุดมุ่งหมายของการเรียนในแนวทางนี้คือ การเรียนรู้ระหว่างสมาชิกด้วยกันในกลุ่ม ดังนั้นสมาชิกของกลุ่มต้องร่วมมือกันทำงานทั้งเวลาเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อสร้างความรับผิดชอบและสามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

การเรียนแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ปัญหาเป็นฐาน กล่าวคือ นักเรียนจะเรียนจากกรณีหรือสถานการณ์ ที่กำหนดมาให้โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแต่ละบทเรียน ทิพยา กิจวิจารณ์และคณะ (2536, หน้า 7) อธิบายขั้นตอนการเรียน ดังนี้

1. ทำความเข้าใจคำศัพท์และมโนศัพท์ที่อยู่ในปัญหาให้ชัดเจน
2. จำกัดขอบเขตของปัญหา
3. วิเคราะห์ปัญหา
4. ตั้งสมมติฐานที่เกี่ยวกับปัญหานั้น
5. จัดลำดับความสำคัญของสมมติฐาน
6. กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้

7. รวบรวมข้อมูลความรู้จากแหล่งต่างๆ
8. สังเคราะห์ข้อมูลใหม่ที่ได้ พร้อมทั้งทดสอบสมมติฐาน
9. ให้ข้อสรุปและหลักการที่ได้จากการศึกษาปัญหา

ขั้นตอนที่ 1 ทำความเข้าใจคำศัพท์และมโนศัพท์ที่อยู่ในปัญหาให้ชัดเจน ในขั้นแรกกลุ่มผู้เรียนจะต้องทำความเข้าใจ คำ ข้อความ ที่ปรากฏอยู่ในปัญหาให้ชัดเจนเสียก่อน โดยอาศัยความรู้พื้นฐานของสมาชิกภายในกลุ่ม หรือจากเอกสารตำราอื่นๆ

ขั้นตอนที่ 2 จำกัดขอบเขตของปัญหา เป็นการอธิบายปัญหาร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้ทุกคนเกิดความเข้าใจและมีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ใดบ้างที่กล่าวถึงในปัญหานั้นและจำกัดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ปัญหา และขั้นที่ 4 ตั้งสมมติฐานที่เกี่ยวกับปัญหานั้นกลุ่มจะช่วยกันวิเคราะห์ปัญหา โดยใช้เหตุและพื้นฐานความรู้เดิมของสมาชิกเพื่อให้ได้แนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการและกลไกที่เป็นไปได้ในการแก้ปัญหา เพื่อสร้างเป็นสมมติฐานที่สมเหตุสมผลให้ได้มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 5 ลำดับความสำคัญของสมมติฐาน เป็นการสมมติฐานที่ได้พิจารณาจัดลำดับความสำคัญ โดยอาศัยข้อมูลต่าง ๆ โดยเลือกความรู้จากสมาชิกภายในกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 6 กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ในขั้นนี้กลุ่มจะร่วมกันพิจารณาว่าการที่จะทดสอบสมมติฐานที่ได้คัดเลือกไว้นั้นกลุ่มจะต้องไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้หรือข้อมูลเพิ่มเติมไว้เรื่องใดบ้าง โดยเขียนวัตถุประสงค์การเรียนรู้เป็นข้อๆ

ขั้นตอนที่ 7 รวบรวมข้อมูล ความรู้จากแหล่งต่างๆจากวัตถุประสงค์การเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ เอกสาร ตำรา และผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาเสนอต่อกลุ่มในครั้งต่อไป

ขั้นตอนที่ 8 สังเคราะห์ข้อมูลใหม่ที่ได้ พร้อมทั้งทดสอบสมมติฐาน ในขั้นนี้สมาชิกแต่ละคนจะนำข้อมูลที่ค้นคว้ามานำเสนอต่อกลุ่มเพื่อร่วมกันพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้นั้นเพียงพอต่อการทดสอบสมมติฐานหรือไม่ หากกลุ่มพบว่ายังขาดข้อมูลในส่วนใดก็จะต้องไปค้นคว้าเพิ่มเติมให้ครบถ้วน

ขั้นตอนที่ 9 ให้ข้อสรุป และหลักการที่ได้จากการศึกษาปัญหาเป็นขั้นตอนสุดท้าย ของการเรียนแบบวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน กลุ่มจะสรุปเนื้อหาอย่างกว้าง ๆ และหลักการต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาปัญหา รวมทั้งสรุปแนวทางการต่าง ๆ ในการนำความรู้ และหลัก การนั้นไปใช้ในโอกาสต่อไป

การเรียนในแนวทางวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน ทิพยา กิจวิจารณ์และคณะ (2536, หน้า 36) ได้กล่าวไว้ว่ามีทั้งหมด 9 ขั้นตอนตามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ครูจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับบางขั้นตอน

1. ในขั้นตอนที่ 5 จัดลำดับความสำคัญของสมมติฐาน

จากการที่กลุ่มได้ระดมความคิดเพื่อสร้างสมมติฐานต่างๆ ขึ้นไปในการแก้ปัญหากลุ่ม จะนำสมมติฐานเหล่านั้นมาจัดลำดับความสำคัญหลักเหตุผล แล้วพิจารณาว่าสมมติฐานข้อใดที่ควรตัดทิ้ง (ปฏิเสธสมมติฐาน) หรือควรคงไว้เพื่อการทดสอบต่อไป ซึ่งในขั้นตอนนี้ครูสามารถเข้าช่วยกระตุ้น ให้ผู้เรียนเกิดความคิดเกี่ยวกับสมมติฐานอื่น ๆ และมีแนวคิดที่จะแสวงหาความรู้ในเรื่องที่เหมาะสม เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ได้สอบสมมติฐาน

2. ในขั้นตอนที่ 8 สังเคราะห์ข้อมูลใหม่ที่ได้ พร้อมทั้งทดสอบสมมติฐาน

เมื่อผู้เรียนได้ไปค้นคว้าความรู้และข้อมูลเพิ่มเติม แล้วกลับมาพบกันอีกครั้งเพื่อนำข้อมูลที่ได้อาภิปราย และทำการทดสอบสมมติฐานนั้นๆ ครูซึ่งได้สังเกตการอภิปรายของกลุ่ม สามารถจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนถึงข้อมูลที่จะต้องไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อสรุปในการทดสอบสมมติฐานแต่ละข้อดังกล่าวอย่างครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้นกลุ่มอาจจะต้องมีการพบปะกันอีกหลายครั้งจนกว่าจะได้ข้อมูลครบถ้วน

Duch (Duch, 1995, p. 1) กล่าวถึง ขั้นตอนการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ดังนี้

1. นำเสนอด้วยปัญหา ปัญหาอาจมาจากกรณีตัวอย่าง เทปโทรทัศน์ รายงานการค้นคว้า ให้ผู้เรียนในกลุ่มรวบรวมแนวความคิดและความรู้เดิมเกี่ยวกับปัญหานั้น

2. สร้างประเด็นการเรียนในระหว่างการอภิปรายภายในกลุ่ม ประเด็นการเรียนเป็นการระบุว่าสิ่งใดที่พวกเขาู้ และสิ่งใดที่ยังไม่รู้คำถามอะไรที่ควรไปหาความรู้เพิ่มเติม

3. จัดลำดับความสำคัญของประเด็นการเรียน และให้ผู้เรียนมอบหมายงานให้ศึกษาเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล

4. สรุปความรู้ที่ได้เรียนหลังจากการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม โดยความรู้ใหม่ที่ได้รวบรวมมาจะถูกนำมาสรุปและผสมผสานกับความรู้เดิมที่มีอยู่ นำไปแก้ปัญหาและสรุปความรู้ที่ได้เป็นความรู้ใหม่ ผู้เรียนอาจจะต้องระบุประเด็นปัญหาใหม่และหาข้อมูลเพิ่มเติมจนกว่าจะหาข้อมูลครบถ้วนต่อการแก้ปัญหา

Allen & Duch (Allen & Duch, 1998, p. 1) สรุปกระบวนการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานว่าเริ่มจากผู้เรียนถูกนำเสนอด้วยปัญหา ผู้เรียนภายในกลุ่มรวบรวมความคิดและความรู้ที่เกี่ยวกับปัญหา และระบุปัญหานั้น ผู้เรียนในกลุ่มอภิปรายระบุสิ่งที่เขาู้และสิ่งที่พวกเขาไม่รู้เพื่อสร้างประเด็นการเรียน จัดลำดับความสำคัญของประเด็นการเรียนที่สร้างขึ้นและมอบหมายงาน

ให้แต่ละคนไปศึกษาหาความรู้ เพื่อนำเสนอในกลุ่ม เมื่อมีการประชุมกลุ่ม ผู้เรียนจะรวบรวมความรู้ที่ได้ไปอธิบายปัญหาและสรุปความรู้ใหม่

โรงเรียนแพทย์ มหาวิทยาลัยมาสเตอร์ เมืองมาสเตอร์ ประเทศเนเธอร์แลนด์ (อ้างในวัลลีย์ สัตยาชัย, 2547, หน้า 17-18) ได้แบ่งขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจกับศัพท์หรือมโนทัศน์ ขั้นตอนนี้ กลุ่มนักศึกษาจะต้องพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำศัพท์ หรือมโนทัศน์ของโจทย์ปัญหาที่ได้รับก่อน หากมีคำศัพท์หรือมโนทัศน์ใดที่ยังไม่เข้าใจหรือเข้าใจไม่ตรงกัน จะต้องพยายามหาคำอธิบายให้ชัดเจน โดยใช้ความรู้เดิมของสมาชิกกลุ่ม

ขั้นที่ 2 ระบุปัญหาหลังจากทำความเข้าใจกับศัพท์และมโนทัศน์ในขั้นตอนแรกแล้ว กลุ่มจะต้องช่วยกันระบุปัญหาจากโจทย์ดังกล่าว โดยสมาชิกกลุ่มจะต้องมีความเข้าใจต่อปัญหาที่ตรงกัน หรือสอดคล้องกัน

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ปัญหาสมาชิกกลุ่มจะระดมสมองช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาและเหตุผลมาอธิบายโดยอาศัยความรู้เดิมของสมาชิกกลุ่มเป็นการใช้ระดมสมองในการช่วยกันคิดอย่างมีเหตุมีผล สรุปรวมความรู้และแนวคิดของสมาชิกเกี่ยวกับขบวนการและกลไกของการเกิดปัญหาเพื่อนำไปสู่การสร้างสมมติฐานต่าง ๆ อันสมเหตุสมผลสำหรับใช้แก้ปัญหา นั้น ๆ

ขั้นที่ 4 การตั้งและจัดลำดับความสำคัญของสมมติฐานหลังจากวิเคราะห์ปัญหาแล้ว กลุ่มจะช่วยกันตั้งสมมติฐานที่เชื่อมโยงกับปัญหาดังกล่าวตามที่ได้ร่วมกันวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 3 แล้วนำสมมติฐานมาจัดเรียงลำดับความสำคัญ โดยอาศัยข้อมูลสนับสนุนจากความจริงและความรู้เดิมของสมาชิกในกลุ่มเพื่อพิจารณาหาข้อยุติสำหรับสมมติฐานที่สามารถปฏิเสธในขั้นต้น และคัดเลือกสมมติฐานสำคัญที่จำเป็นต้องแสวงหาข้อมูลความรู้มาเพิ่มเติมต่อไป

ขั้นที่ 5 สร้างวัตถุประสงค์การเรียนรู้จากขั้นตอนที่ 4 กลุ่มจะต้องร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในการแสวงหาข้อมูลที่จำเป็นเพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในการพิสูจน์หรือล้มล้างสมมติฐานที่ได้คัดเลือกไว้

ขั้นที่ 6 รวบรวมข้อมูลนอกกลุ่มสมาชิกแต่ละคนของกลุ่มมีหน้าที่รับผิดชอบแยกย้ายกันไปแสวงหาความรู้เพิ่มเติมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ วิธีการหาข้อมูลควรมาจากแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น ตำรา วารสาร อินเทอร์เน็ต เอกสารวิชาการ หรือสื่อต่าง ๆ ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 7 สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้อีกใหม่ กลุ่มจะนำข้อมูลที่ได้เรียนรู้เพิ่มเติมตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนที่ 5 กลับมาอภิปรายร่วมกัน เพื่อทำการพิสูจน์หรือล้มล้างสมมติฐานที่ตั้งไว้แต่แรก โดยสมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะนำความรู้ใหม่ที่ตนแสวงหามาได้ เสนอต่อสมาชิกในกลุ่มเพื่อช่วยกันพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้อีกเพียงพอหรือไม่ ถ้าพบว่าข้อมูลบางส่วนยังไม่ครบสมบูรณ์ อาจต้องมีการหาข้อมูลเพิ่มเติมอีก การเรียนรู้จะสิ้นสุดเมื่อกลุ่มหาข้อมูลมาพิสูจน์สมมติฐานพร้อมทั้งสรุปหลักการต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาปัญหานี้

โรงเรียนแพทยมหาวิทาลัยฮาร์วาร์ด เมืองบอสตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา (อ้างใน วัลลีย์ สัตยาชัย, 2547, หน้า 18-19) ได้แบ่งขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กลุ่มนักศึกษาจะได้รับโจทย์ปัญหาโดยมิได้มีโอกาสศึกษาล่วงหน้าเกี่ยวกับปัญหานี้มาก่อน

ขั้นที่ 2 ระบุตัวปัญหาจากโจทย์ปัญหา

ขั้นที่ 3 ระบุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องไปเรียนรู้เพิ่มเติม

ขั้นที่ 4 สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะแยกย้ายกันไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมตามที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 5 กลุ่มจะมาพบกันใหม่ อภิปรายต่อเติมความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิม และทบทวนว่าได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ถ้ายังไม่ครบตามวัตถุประสงค์ อาจต้องแยกย้ายกันไปหาข้อมูล

ขั้นที่ 6 กลุ่มช่วยกันสังเคราะห์ข้อมูล และสรุปหลักการที่ได้จากการศึกษาปัญหาดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางการแก้ปัญหาในสถานการณ์อื่น ๆ ต่อไป

ส่วนวารสารวิทยาการจัดการ (2547) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานไว้ดังนี้

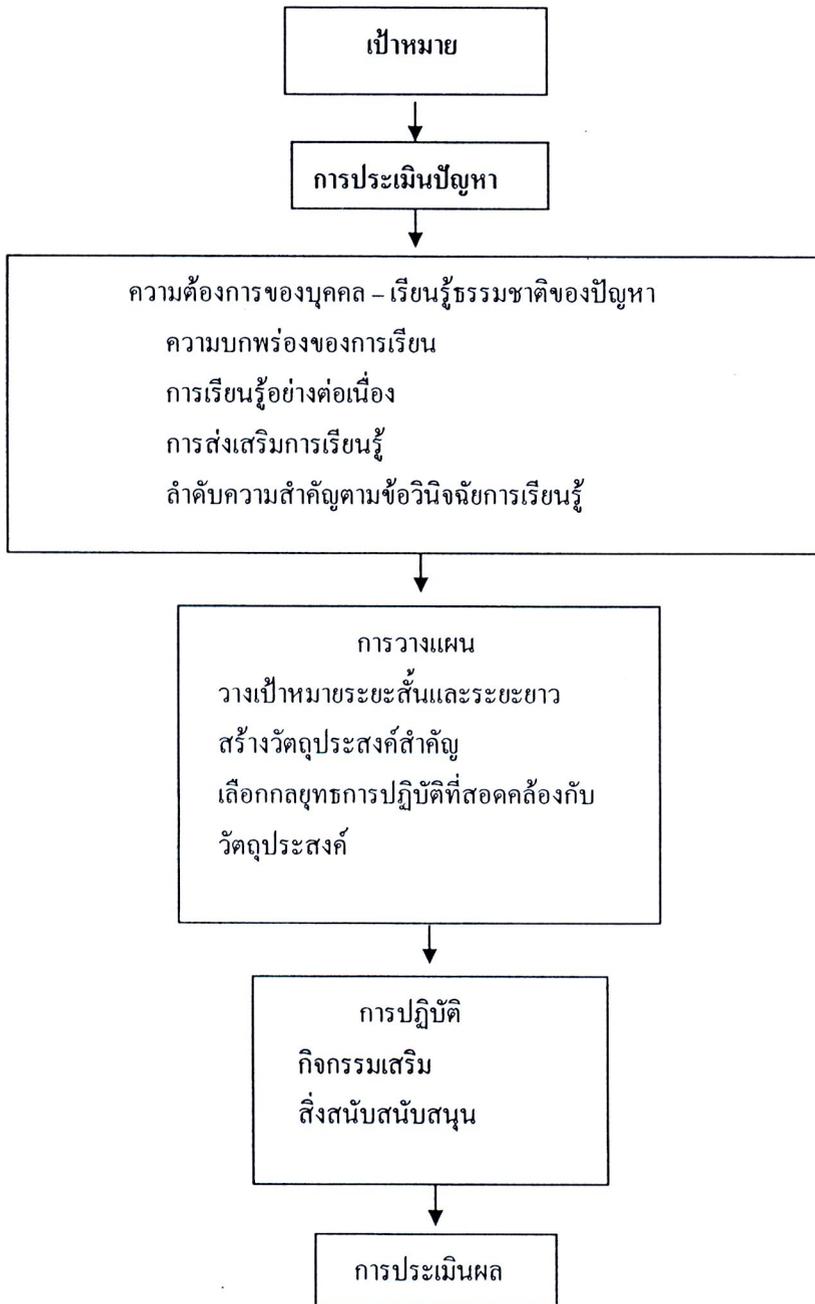
1. กำหนดเป้าหมายของปัญหา เป็นขั้นที่ผู้สอนจัดสถานการณ์ต่าง ๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และมองเห็นปัญหา สามารถกำหนดสิ่งที่เป็นปัญหาที่ผู้เรียนอยากรู้ อยากเรียน ได้ และเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ

2. การประเมินปัญหา ผู้เรียนจะต้องทำความเข้าใจปัญหา ที่ต้องการเรียนรู้ซึ่งผู้เรียนจะต้องสามารถอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้

3. การวางแผน ผู้เรียนกำหนดสิ่งที่ต้องเรียนดำเนินการศึกษาค้นด้วยตนเองด้วยวิธีการหลากหลาย

4. การปฏิบัติ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มสรุปผลงานของกลุ่มตนเอง และประเมินผลงานว่า ข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด โดยพยายามตรวจสอบแนวคิดภายในกลุ่มของตนเองอย่างอิสระทุกกลุ่มช่วยกันสรุปองค์ความรู้ในภาพรวมของปัญหาอีกครั้ง

5. การประเมินผล ผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบองค์ความรู้และนำเสนอเป็นผลงานในรูปแบบที่หลากหลาย ผู้เรียนทุกกลุ่มรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาร่วมกันประเมินผลงาน โดยกระบวนขั้นตอนในการเรียนรู้ดังที่กล่าวมาได้แสดงตามผัง ดังนี้

แผนภูมิ 1 ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐานของ Dorothy H.Evensen

ที่มา : ปริญญา เชาวนาชัย, 2547, วารสารวิทยาการจัดการ ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

จากการศึกษากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการใช้ปัญหาเป็นฐานซึ่งมีนักการศึกษาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศได้เสนอกันไว้ สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเริ่มต้นจากการให้สถานการณ์ปัญหาแก่ผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนในกลุ่มร่วมกันอภิปรายระบุดูปัญหา วิเคราะห์ปัญหาและสร้างประเด็นการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการรู้เพื่อนำมาอธิบายปัญหาและให้ไปแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและรวบรวมข้อมูลนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสรุปเป็นความรู้ใหม่ ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะใช้กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของวารสารวิทยาการจัดการ ซึ่งมีกระบวนการทั้งหมด 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 เป้าหมายการแก้ปัญหา ขั้นที่ 2 การประเมินปัญหา ขั้นที่ 3 การวางแผน ขั้นที่ 4 การปฏิบัติ และขั้นที่ 5 การประเมินผล

พลสันท์ โพธิ์ศรีทอง (2548, หน้า 186-187) กล่าวถึงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มย่อยโดยนักเรียนจะเรียนรู้จากกรณีหรือจากสถานการณ์ที่กำหนดมาให้โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตนเองได้กำหนดไว้ในแต่ละเรื่อง โดยมีขั้นตอนของการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 กลุ่มผู้เรียนจะต้องทำความเข้าใจทั้งคำศัพท์ ข้อความ แนวคิดที่ปรากฏอยู่ในปัญหาให้ชัดเจนเสียก่อนโดยอาศัยความรู้พื้นฐานเดิมของสมาชิกภายในกลุ่ม หรือจากเอกสาร ตำรา แหล่งวิทยาการและสื่อต่าง ๆ

ขั้นที่ 2 เป็นการอธิบายปัญหาร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อให้ทุกคนเกิดความเข้าใจและมีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ใดบ้างที่กล่าวถึงในปัญหานั้นและจำกัดขอบเขตปัญหานั้นให้ชัดเจน

ขั้นที่ 3 และ 4 สมาชิกในกลุ่มจะช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาโดยใช้เหตุผลและพื้นฐานความรู้เดิมของสมาชิกเพื่อให้ได้แนวความคิด และข้อสนับสนุนเกี่ยวกับโครงสร้างของปัญหาสมาชิกของกลุ่มจะต้องระดมความคิดเกี่ยวกับกระบวนการ และกลไกที่เป็นไปได้ในการแก้ปัญหา เพื่อสร้างสมมติฐานที่สมเหตุสมผลให้มากที่สุดจึงเรียก 2 ขั้นนี้ว่าขั้นวิเคราะห์ปัญหาและขั้นตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับปัญหานั้น

ขั้นที่ 5 เป็นการจัดลำดับความสำคัญของสมมติฐาน โดยอาศัยข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ รวม ทั้งความรู้จากสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อคัดข้อสมมติฐานที่เป็นไปไม่ได้ออกไป และเลือกเอาข้อสมมติฐานที่มีความเป็นไปได้ไว้ศึกษาต่อไป

ขั้นที่ 6 เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ โดยสมาชิกในกลุ่มร่วมกันตรวจสอบและวิเคราะห์ว่าการจะพิสูจน์หรือทดสอบสมมติฐานที่ได้เลือกไว้นั้นจำเป็นต้องหา ข้อมูล ข่าวสาร หรือความรู้ในเรื่องใดบ้างมาเพิ่มเติม ด้วยการเขียนวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ออกมาเป็น

ขั้นที่ 6 นำเสนอและประเมินผลงาน นักเรียนนำข้อมูลที่ได้อาจระบบของค้ความรู้และ นำเสนอเป็นผลงานในรูปแบบที่หลากหลาย ครูประเมินผลการเรียนรู้และทักษะกระบวนการ คณะแพทย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (อ้างใน อนันตนิจ โพรธิดาวร, 2547, หน้า 34) ได้แบ่ง ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ระบุสิ่งที่ผู้เรียนรู้แล้ว เป็นการหาความหมายของคำ วลี หรือคำศัพท์ ที่ไม่เข้าใจ หรือเข้าใจไม่ตรงกัน

ขั้นที่ 2 ระบุปัญหาทั้งหมดที่ผู้เรียนไม่รู้เป็นการตั้งคำถามหรือปัญหาจากโจทย์ ได้แก่ ปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ใด ๆ ในโจทย์ที่อธิบายไม่ได้

ขั้นที่ 3 ระดมความคิดเพื่อตอบปัญหาที่ได้จากขั้นที่สองเป็นการระดมความคิด หรือหา คำตอบโดยใช้พื้นฐานความรู้เดิม หรือเป็นการลองคิดหรือระดมคำตอบที่อาจเป็นไปได้เพื่อตอบ คำถามที่ตั้งไว้ในขั้นที่ 2

ขั้นที่ 4 เรียบเรียงปัญหาที่ยังไม่สามารถอธิบายได้เป็นการตั้งสมมติฐานในการอธิบาย โดยนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันคิดและอภิปรายขั้นที่ 3 มาเขียนเป็นสมมติฐาน โดยการเขียน สมมติฐานให้เป็นแผนภูมิจากเหตุไปผล

ขั้นที่ 5 ระบุสิ่งที่ต้องค้นคว้าผู้เรียนกำหนดเนื้อหาที่ต้องศึกษาเพื่อทดสอบสมมติฐาน ในขั้นที่ 4 ว่าถูกต้องหรือไม่อย่างไร

ขั้นที่ 6 นำความรู้ที่ได้จากการค้นคว้ามาวิเคราะห์และตอบปัญหาเป็นการแก้ไข สมมติฐานในขั้นที่ 4 ให้ถูกต้องโดยใช้ความรู้ที่ได้จากการศึกษด้วยตนเองหรือการพบบุคคล แห่งการเรียนรู้

ขั้นที่ 7 นำความรู้ที่ได้มาสร้างเป็นข้อสรุปหรือการนำไปประยุกต์ใช้เป็นการสรุป รวบรวมเกี่ยวกับเนื้อหาที่ได้เรียนรู้จากการใช้บทเรียนเป็นแบบจำลอง ความรู้ที่ผู้เรียนต้องสามารถ ประยุกต์ใช้ในการอธิบายหรือแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปด้วย

จากขั้นตอนของสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ (2550, หน้า 8) พลสันท์ โพรธีศรีทอง (2548, หน้า 186-187) นำมาสังเคราะห์เป็นกรอบความคิดในขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ได้ 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจปัญหา ผู้เรียนจะต้องทำความเข้าใจทั้งคำศัพท์ ข้อความแนวคิด ที่ปรากฏ อยู่ในปัญหาให้ชัดเจนเสียก่อน โดยอาศัยความรู้พื้นฐานเดิมของสมาชิกภายในกลุ่มหรือ จากเอกสารตำรา แหล่งวิทยาการและสื่อต่าง ๆ

ขั้นที่ 2 ระบุและเรียบเรียงปัญหา เป็นขั้นที่ระบุและเรียบเรียงสิ่งที่ปัญหาที่นักเรียน อยากรู้อยากเรียนและเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ

ขั้นที่ 6 นำเสนอและประเมินผลงาน นักเรียนนำข้อมูลที่ได้อาจระบบของค้ความรู้และ นำเสนอเป็นผลงานในรูปแบบที่หลากหลาย ครูประเมินผลการเรียนรู้และทักษะกระบวนการ คณะแพทย มหาวิทยาลัยขอนแก่น (อ้างใน อนันตนิจ โปธิถาวร, 2547, หน้า 34) ได้แบ่ง ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ระบุสิ่งที่ผู้เรียนรู้แล้ว เป็นการหาความหมายของคำ วลี หรือคำศัพท์ ที่ไม่เข้าใจ หรือเข้าใจไม่ตรงกัน

ขั้นที่ 2 ระบุปัญหาทั้งหมดที่ผู้เรียนไม่รู้เป็นการตั้งคำถามหรือปัญหาจากโจทย์ ได้แก่ ปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ใด ๆ ในโจทย์ที่อธิบายไม่ได้

ขั้นที่ 3 ระดมความคิดเพื่อตอบปัญหาที่ได้จากขั้นที่สองเป็นการระดมความคิด หรือหา คำตอบโดยใช้พื้นฐานความรู้เดิม หรือเป็นการลองคิดหรือระดมคำตอบที่อาจเป็นไปได้เพื่อตอบ คำถามที่ตั้งไว้ในขั้นที่ 2

ขั้นที่ 4 เรียบเรียงปัญหาที่ยังไม่สามารถอธิบายได้เป็นการตั้งสมมติฐานในการอธิบาย โดยนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันคิดและอภิปรายขั้นที่ 3 มาเขียนเป็นสมมติฐาน โดยการเขียน สมมติฐานให้เป็นแผนภูมิจากเหตุไปผล

ขั้นที่ 5 ระบุสิ่งที่ต้องค้นคว้าผู้เรียนกำหนดเนื้อหาที่ต้องศึกษาเพื่อทดสอบสมมติฐาน ในขั้นที่ 4 ว่าถูกต้องหรือไม่อย่างไร

ขั้นที่ 6 นำความรู้ที่ได้จากการค้นคว้ามาวิเคราะห์และตอบปัญหาเป็นการแก้ไข สมมติฐานในขั้นที่ 4 ให้ถูกต้องโดยใช้ความรู้ที่ได้จากการศึกษาด้วยตนเองหรือการพบบุคคล แห่งการเรียนรู้

ขั้นที่ 7 นำความรู้ที่ได้มาสร้างเป็นข้อสรุปหรือการนำไปประยุกต์ใช้เป็นการสรุป รวบรวมเกี่ยวกับเนื้อหาที่ได้เรียนรู้จากการใช้บทเรียนเป็นแบบจำลอง ความรู้ที่ผู้เรียนต้องสามารถ ประยุกต์ใช้ในการอธิบายหรือแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปด้วย

จากขั้นตอนของสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนารการเรียนรู้ (2550, หน้า 8) พลสัมพันธ์ โปธิศรีทอง (2548, หน้า 186-187) นำมาสังเคราะห์เป็นกรอบความคิดในขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ได้ 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจปัญหา ผู้เรียนจะต้องทำความเข้าใจทั้งคำศัพท์ ข้อความแนวคิด ที่ปรากฏ อยู่ในปัญหาให้ชัดเจนเสียก่อนโดยอาศัยความรู้พื้นฐานเดิมของสมาชิกภายในกลุ่มหรือ จากเอกสารตำรา แหล่งวิทยาการและสื่อต่าง ๆ

ขั้นที่ 2 ระบุและเรียบเรียงปัญหา เป็นขั้นที่ระบุและเรียบเรียงสิ่งที่ปัญหาที่นักเรียน อยากรู้หรืออยากเรียนและเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ

ขั้นที่ 3 ระบุสิ่งที่ต้องค้นคว้า นักเรียนแต่ละกลุ่มวางแผนการศึกษาค้นคว้า ทำความเข้าใจ อภิปรายปัญหาภายในกลุ่มระดมสมองคิดวิเคราะห์เพื่อหาวิธีการหาคำตอบครุคอยช่วยเหลือกระตุ้น ให้เกิดการอภิปรายภายในกลุ่มให้นักเรียนเข้าใจวิเคราะห์ปัญหาแหล่งข้อมูล

ขั้นที่ 4 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า นักเรียนกำหนดสิ่งที่ต้องเรียน ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ด้วยตนเองด้วยวิธีการหลากหลาย

ขั้นที่ 5 นำความรู้มาวิเคราะห์ นักเรียนนำข้อค้นพบ ความรู้ที่ได้ค้นคว้ามาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันอภิปรายผลและสังเคราะห์ความรู้ที่ได้มาว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด

ขั้นที่ 6 นำความรู้มาสร้างเป็นข้อสรุป นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปผลงานของกลุ่มตนเองว่า ข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด โดยพยายามตรวจสอบแนวคิดภายในกลุ่ม ของตนเองคอยตรวจสอบแนวคิดภายในกลุ่มของตนเองอย่างอิสระทุกกลุ่มช่วยกันสรุปองค์ความรู้ ในภาพรวมของปัญหาอีกครั้ง

ขั้นที่ 7 นำเสนอและประเมินผลงาน นักเรียนนำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบองค์ความรู้และ นำเสนอเป็นผลงานในรูปแบบที่หลากหลาย ครูประเมินผลการเรียนรู้และทักษะกระบวนการ

บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนในแนวทางของ PBL

ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นครูผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจน ในบทบาทของครู สำหรับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานครูควรมีบทบาทดังต่อไปนี้

Allen และคณะ (1996, p. 45) กล่าวว่า “ผู้สอนประจำกลุ่ม มีบทบาทในการให้อำนาจแก่ ผู้เรียนเป็นผู้ที่ทำและรับผิดชอบกระบวนการเรียนรู้ของตน เป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้ ให้แนวทางจูงใจ และสืบเสาะกระบวนการให้เหตุผลของผู้เรียน”

สุปรียา วงษ์ตระหง่าน (2546, หน้า 3) กล่าวว่า ครูอาจเป็นเพียงแหล่งความรู้ที่เปิดโอกาส ให้ผู้เรียนสอบถามทำความเข้าใจ จากสิ่งที่ได้ศึกษามาแล้ว หรือครูอาจควบคุมกลุ่มย่อยที่คอยกระตุ้น เร้าผู้เรียนให้คิดหาคำตอบ และคุมการอภิปรายให้อยู่ในประเด็น

ปริญญา เขาวนาสัย (2547, หน้า 12) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้สอนมีบทบาทโดยตรงต่อการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นลักษณะของผู้สอนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ควรมีลักษณะ ดังนี้

1. ผู้สอนต้องมุ่งมั่น ตั้งใจสูง รู้จักแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
2. ผู้สอนต้องรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลเข้าใจศักยภาพของผู้เรียนเพื่อสามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้เรียนได้ทุกเมื่อทุกเวลา
3. ผู้สอนต้องเข้าใจขั้นตอนของแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานอย่าง ถ่องแท้ชัดเจนทุกขั้นตอน เพื่อจะได้แนะนำให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน ได้ถูกต้อง

4. ผู้สอนต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกด้วยการจัดหา สนับสนุนสื่ออุปกรณ์เรียนรู้ ให้เหมาะสมเพียงพอ จัดเตรียมแหล่งเรียนรู้ จัดเตรียมห้องสมุด อินเทอร์เน็ต ฯลฯ

5. ผู้สอนต้องมีจิตวิทยาสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการตื่นตัว ในการเรียนรู้ตลอดเวลา

6. ผู้สอนต้องชี้แจงและปรับทัศนคติของผู้เรียนให้เข้าใจและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้

7. ผู้สอนต้องมีความรู้ ความสามารถ ด้านการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง ให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการและเจตคติให้ครบทุกขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ สรุปลงได้ว่าบทบาทที่สำคัญของครูในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานคือ

เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดเตรียมสิ่งต่างๆที่จำเป็น ให้คำปรึกษาแนะนำมากกว่าการชี้นำ คอยกระตุ้นให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนคิดวิธีการหาคำตอบมากกว่า การถามเพื่อต้องการคำตอบ ยอมรับและทำความเข้าใจกระบวนการคิดของนักเรียน เพื่อหาวิธีการ กระตุ้นให้มีการพัฒนา เตรียมประเมินที่เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และผู้เรียน

บทบาทของครูด้านการประเมินผล

บทบาทของครูด้านการประเมินผลนั้น ปริญญา เชาวนาสัย (2547, หน้า 2) ได้กล่าวไว้ว่า ครูจะมีบทบาทที่สำคัญ 3 ประการ คือ ทำหน้าที่ประเมินว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความสามารถและจุดอ่อน ในการเรียนรู้อย่างไรเพื่อจะได้ให้ย้อนกลับ แก่ผู้เรียนในการปรับปรุงตนเอง

ส่วนบทบาทที่ 3 ครูจะทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินว่าผู้เรียน ได้เรียนรู้ถึงระดับมาตรฐานที่จะ ผ่านไปเรียนขั้นต่อไปหรือเลื่อนชั้นไปเรียนในปีถัดไปหรือไม่

อาจสรุป บทบาทของครูด้านการประเมินผลในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้ดังนี้
ขั้นตอนที่ 1

นับตั้งแต่ผู้เรียนเข้ากลุ่มเพื่อทำความเข้าใจกับปัญหากรณีที่ได้รับให้คำอธิบายปัญหา ให้วิเคราะห์ปัญหา ตั้งสมมติฐาน จนถึงกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม ครูจะอยู่กับกลุ่มผู้เรียนตลอด และทำหน้าที่ประเมินผลโดยการสังเกตพฤติกรรมของนักศึกษา แต่ละคนว่าเป็นอย่างไร เช่น ช่วยให้งานของกลุ่มดำเนินได้ดีด้วยดี ช่วยให้บรรยากาศในการทำงาน ไม่เคร่งครัด ฯลฯ ผู้เรียนคนใดมีพฤติกรรมในทางขัดขวางการทำงานของกลุ่มทำให้ผลงานของกลุ่ม สำเร็จลงด้วยความลำบาก จากข้อมูลที่เกิดได้เหล่านี้ ครูจะย้อนกลับแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล อย่างเปิดเผย เว้นแต่กรณีที่รุนแรงอาจจะดำเนินการเป็นส่วนตัว

ขั้นตอนที่ 2

เมื่อผู้เรียนไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม และกลับมาพบกันอีกครั้งเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล และทดสอบสมมติฐาน ครูจะเข้าร่วมสังเกตและประเมินผลความก้าวหน้าทางการเรียนของผู้เรียน

โดยเปรียบเทียบความรู้ที่มีอยู่เดิมกับความรู้ที่เพิ่มเติมขึ้นมาภายหลังจากการไปศึกษาด้วยตนเอง เพื่อประเมินความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 3

เมื่อผู้เรียนหาข้อมูลครบถ้วนมาทดสอบสมมติฐานทั้งหมดได้ และสามารถสรุปหลักการต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาปัญหา รวมทั้งแนวทางการนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ทั่วไป แล้วครูจะกระตุ้นให้ผู้เรียนแต่ละคนประเมินตนเองว่าสามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้องหรือไม่ ตนเองมีบทบาทหรือพฤติกรรมอย่างไรที่มีส่วนช่วยกระตุ้นกลุ่มให้ทำงานสำเร็จตลอดจนกระตุ้นให้ผู้เรียนประเมินเพื่อนในกลุ่มเพื่อเป็นการย้อนกลับซึ่งกันและกันจะทำให้ผู้เรียนสามารถรู้ข้อบกพร่องของตนเองเพื่อหาทางแก้ไขต่อไป

บทบาทของผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนในแนวทางของ PBL

ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นครูผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจน จะช่วยให้ครูกำกับให้คำปรึกษาแนะนำ ระหว่างการจัดการเรียนได้อย่างเหมาะสมดังต่อไปนี้

สุปรียา วงษ์ตระหง่าน (2546, หน้า 3) กล่าวไว้ว่า นักเรียนจะมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้จะมีโอกาสได้ฝึกการแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่นักเรียนจะต้องกำหนดทุกอย่างตั้งแต่วัตถุประสงค์ วิธีการเรียนรู้ เป็นการเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิตนักเรียนจะมีบทบาทในการเรียนรู้พอสรุปได้ดังนี้

1. การรับรู้และตีความหมายข้อมูลที่ได้รับ
2. สร้างข้อสมมติฐานจากข้อมูลที่มี
3. ใช้วิธีการที่หลากหลายในการค้นหาข้อมูล
4. ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม
5. นำความรู้ที่ได้รับมาสร้างข้อสรุป

ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องมีบทบาทในการตั้งคำถาม และใช้กระบวนการกลุ่มในการดำเนินการสืบค้นหาคำตอบ วิเคราะห์และอภิปรายข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปที่เหมาะสม

ประโยชน์ของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2544, หน้า 123-128) กล่าวถึงการประเมินผลของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานว่า เมื่อได้มีการพัฒนาวิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เครื่องมือการประเมินผลสอดคล้องกับแนวทฤษฎีที่ต้องใช้ในการประเมินการพัฒนาของผู้เรียนได้มีการบูรณาการวิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เข้าไว้เป็นการพัฒนาแผนการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้จึงเป็นเป้าหมายของการพัฒนาทักษะที่มุ่งการปฏิบัติ เช่น การตั้งเป้าหมาย การเลือกวิธีการ

เรียนรู้ที่กล่าวถึงนี้ใช้เป็นส่วนของกระบวนการประเมินผลอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการประเมินผล การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีการประเมิน 5 แบบ ได้แก่ การใช้เพิ่มงานการเรียนรู้การบันทึก การเรียนรู้การประเมินตนเอง ข้อมูลย้อนกลับจากเพื่อน และการประเมินผลรวบยอด

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ว่าการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็น การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย ซึ่งมีขั้นตอนการเรียน การสอนดังนี้

1. ทบทวนความรู้เดิม โดยใช้แบบฝึกหัดหรือใบงาน นักเรียนช่วยหาคำตอบ
2. ศึกษาปัญหาจากบัตรสถานการณ์โดยวิเคราะห์แยกแยะเกี่ยวกับ โจทย์ปัญหาสิ่งที่ ต้องการทราบ วิธีการหาคำตอบ

3. แต่ละกลุ่มร่วมกันแสดงวิธีการหาคำตอบ และตรวจสอบคำตอบ

4. เสนอผลงานโดยส่งตัวแทนรายงาน

5. แต่ละกลุ่มคิด โจทย์ปัญหา แลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่น แล้วตรวจสอบคำตอบ

6. สรุปองค์ความรู้ และเสนอแนะการปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีประโยชน์เป็นการส่งเสริมให้นักเรียน เรียนรู้กระบวนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้และพัฒนาการทำงานร่วมกัน พัฒนาความเชื่อมั่น ในตนเองและความรับผิดชอบ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สาระการเรียนรู้ภาษาไทย)

จากการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 12) ได้กำหนดเป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ ที่กำหนด สาระการเรียนรู้ที่เป็นเนื้อหาครอบคลุมการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย ประกอบด้วย

สาระที่ 1 การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และ เขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและ รายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณ และสร้างสรรค์

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย

มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของ ภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษา ภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดี และวรรณกรรมไทย อย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

4.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านมีผู้ทำการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

พวงผกา สุฤทธิ์ (2545) ได้ทำการศึกษาการพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะ การอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียน สามารถพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนได้ดียิ่งขึ้น

ในปี 2546 จุไรรัตน์ แสนมงคล (2546) ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความ สำคัญของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านสูงขึ้นเนื่อง จากเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดอย่างอิสระที่มุ่งสู่ การสร้างคำตอบหลาย ๆ คำตอบที่ไม่ใช่คำตอบเดียว โดยใช้การเสริมแรงทางบวก เช่น ยกย่อง ชมเชยยอมรับในผลงาน กระตุ้นให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดและเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้วิธีการ ตั้งคำถามให้นักเรียนได้ตอบเพื่อค้นหาคำตอบหลาย ๆ คำตอบ

หลังจากนั้น ชีรญา เจริญมจูล (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบฝึกการอ่าน จับใจความสำคัญ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยแบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกการอ่านจับใจความ สำคัญสูงกว่าก่อนเรียน

ในปีเดียวกัน ฉวีวรรณ ประณะสา (2547) ได้พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ภาษาไทย เรื่อง การอ่านจับใจความชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิค 9 คำถาม ผลการศึกษา

พบว่า นักเรียนสามารถใช้คำถามทั้ง 9 คำถามในการตั้งคำถามและตอบคำถามในการอ่านจับใจความ ได้มีความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้นและก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการอ่านจับใจความ นักเรียนมีความรับผิดชอบ กล้าแสดงออก ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และมีความสามัคคี

นอกจากนี้ วารุณี พรหมคุณ (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยด้านการอ่านจับใจความชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยเทคนิคจิกซอว์ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย ด้านการอ่านจับใจความ โดยผ่านเกณฑ์ 80/80

งานวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรัฎฐิตกาล ไชยชวีช (2549) ที่ได้สร้างแผนการเรียนรู้การอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิค 9 คำถาม เพื่อศึกษาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้คำถามและศึกษาพฤติกรรมการเรียนการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียน โดยภาพรวม ค่าเฉลี่ย 2.91 อยู่ในระดับดี พฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความสามารถในการตอบคำถาม รองลงมาคือ การเรียงลำดับเนื้อหา การเล่าเรื่อง และสรุปเรื่อง และการสรุปข้อคิดจากเนื้อหาที่อ่านตามลำดับ

และ ประไพ พูลภาพ (2551) ได้พัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากผลการศึกษาพบว่าชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.58/85.63 อีกทั้งชุดฝึกทักษะการอ่านจับใจความกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่พัฒนาขึ้นส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในการฝึกทักษะการอ่าน สามารถใช้ได้หลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความถนัดและความสนใจของผู้สอนที่ต้องการจะพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบใด ซึ่งการจัดการเรียนการสอนที่น่าสนใจและแปลกใหม่นั้นส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านสูงขึ้นหลังจากการเรียนรู้ตามกระบวนการที่จัดกิจกรรมและยังฝึกให้ผู้เรียนได้คิดอย่างมีเหตุผล

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีผู้ทำการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

อาภรณ์ แสงรัมย์ (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการเรียนแบบปัญหาเป็นหลักต่อลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม และความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนรู้ใช้ปัญหาเป็นหลัก มีคะแนนเฉลี่ยลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองหลังสูงกว่าก่อนเรียน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนใช้ปัญหาเป็นหลัก มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม หลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 แต่คะแนนเฉลี่ยหลังการเรียนไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนใช้ปัญหาเป็นหลัก มีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนในระดับดีมาก

ในปี 2546 สมบัติ เผ่าพงศ์คล้าย (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการส่งเสริมความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยการเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง

ในปีต่อมา สุภิสรา โททอง (2547:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ระหว่างการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน(PBL)กับการสอนตามคู่มือของ สสวท. กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องการวัดความยาว ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับวิธีการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน(PBL)มีผลการเรียนรู้สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องการวัดความยาวสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือ สสวท. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ในปีเดียวกัน รังสรรค์ ทองสุกนอก (2547:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ชุดการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่องทฤษฎีจำนวนเบื้องต้นระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียน โดยชุดการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นฐานมีผลการเรียนสูงขึ้น

นอกจากนี้ สำราญ บุญธรรม(2550:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้อการเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ (4 MAT) ผลการวิจัยปรากฏว่าประสิทธิภาพของแผนจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และแผนจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ (4MAT) เรื่อง การเขียนเชิงสร้างสรรค์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เท่ากับ 81.01/82.28 และ 85.70/93.96 ตามลำดับ ดัชนีประสิทธิผลของการเรียนโดยปัญหาเป็นฐาน (PBL) และแบบวัฏจักรการเรียนรู้ (4MAT) เรื่อง การเขียนเชิงสร้างสรรค์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เท่ากับ 0.6026 และ 0.8544 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 60.26 และ 85.44 ตามลำดับ (4 MAT) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการเขียนสร้างสรรค์ สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบถึงผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้ปัญหาเป็นฐานพบว่าสามารถทำให้นักเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังทำให้นักเรียนเกิดพัฒนาการตามธรรมชาติ มีทักษะการคิดแก้ปัญหา เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นผู้ศึกษาจึงนำปัญหาดังกล่าวมาพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความ โดยใช้การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้ววัดความสามารถ โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ เรื่องการอ่านจับใจความ